

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z ETYKI

Etyka jako przedmiot stara się respektować charakter etyki jako dyscypliny filozoficznej o ugruntowanej, wielowiekowej tradycji, bogatym dorobku teoretycznym i licznych zastosowaniach praktycznych. W podstawie programowej w zakresie przedmiotu etyka wyeksponowany jest przede wszystkim jej charakter praktyczny, nie pomija się jednak jej wymiaru teoretycznego. Umiejętne powiązanie tych dwóch aspektów edukacji etycznej pozwala rozwijać fundamentalną dla procesu edukacji umiejętność myślenia, którego istotą jest nieustanna interakcja między teoretyzowaniem, a konkretnymi symulacjami i samym działaniem. Na tym założeniu oparta jest koncepcja podstawy programowej w zakresie przedmiotu etyka, czego wyrazem jest określony zestaw celów kształcenia oraz stosowny dobór treści nauczania.

Cele kształcenia – wymagania ogólne odpowiadają specyfice tego przedmiotu i uwzględniają zarówno jego charakter praktyczno-wychowawczy (tożsamość, podmiotowość, rozwój moralny, tworzenie wypowiedzi o moralności, samokształcenie), jak i teoretyczno-filozoficzny (wiedza o etyce, tworzenie wypowiedzi z akcentem na poprawność uzasadnień, samokształcenie).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe są podzielone na dwie części: ogólną i teoretyczną (elementy etyki ogólnej) oraz szczegółową i praktyczną (wybrane zagadnienia etyki szczegółowej). Treści nauczania w części pierwszej mają dostarczać teoretycznych narzędzi pozwalających uczniom w sposób rzetelny i pogłębiony podejmować zagadnienia szczegółowe opisane w części drugiej z zakresu etyki życia osobistego, bioetyki, etyki społecznej i politycznej, etyki środowiskowej, etyki nauki i etyk zawodowych.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Tożsamość, podmiotowość i rozwój moralny.
 1. Rozwijanie wrażliwości moralnej.
 2. Identyfikowanie i rozumienie wartości, norm oraz postaw moralnych związanych z różnymi dziedzinami życia indywidualnego i społecznego.
 3. Rozwijanie postawy szacunku wobec każdego człowieka.
 4. Rozwijanie postawy odpowiedzialności za siebie oraz swoje społeczne i przyrodnicze otoczenie.
 5. Rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia.
 6. Identyfikowanie i analizowanie problemów oraz dylematów moralnych.
 7. Tworzenie aksjologiczno-moralnego komponentu własnego światopoglądu.
 8. Rozwijanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych.
- II. Wiedza o etyce.
 1. Rozumienie specyfiki refleksji etycznej.
 2. Znajomość głównych pojęć, problemów, sporów, stanowisk i wybranych koncepcji w etyce.
- III. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Formułowanie pytań dotyczących sfery aksjologiczno-moralnej.
 2. Formułowanie sądów wartościujących oraz ich uzasadnianie.
 3. Doskonalenie umiejętności uczestniczenia w dialogu i umiejętności dyskusowania o zagadnieniach moralnych.

Samokształcenie.

4. Rozwijanie umiejętności samodzielnego poszukiwania i wartościowania informacji oraz odpowiedzialnego korzystania z wiedzy.
5. Kształcenie umiejętności uczenia się.
6. Rozwijanie samoświadomości moralnej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Elementy etyki ogólnej.

1. Podstawy etyki. Uczeń:

- 1) wie i wyjaśnia, czym jest etyka;
- 2) charakteryzuje główne typy refleksji etycznej: etyka opisowa, etyka normatywna, etyka ogólna, etyka szczegółowa (etyka praktyczna), metaetyka;
- 3) analizuje i wyjaśnia relacje między etyką, moralnością, obyczajami, prawem i religią;
- 4) objaśnia pojęcia: dobro i zło, wartość, godność, prawda, wolność, odpowiedzialność oraz rozważa rolę tych pojęć w etyce;
- 5) wyjaśnia pojęcie normy moralnej oraz przedstawia genezę norm moralnych;
- 6) zna i objaśnia klasyczną koncepcję osoby;
- 7) charakteryzuje wybrane filozoficzne koncepcje człowieka oraz wyjaśnia zależności między rozstrzygnięciami antropologicznymi etycznymi;
- 8) definiuje odpowiednie terminy, rekonstruuje argumenty i zajmuje określone stanowisko w sporze absolutyzmu z relatywizmem etycznym;
- 9) charakteryzuje główne typy refleksji etycznej i stosuje wybrane teorie etyczne do analizy szczegółowych zagadnień moralnych:
 - a) etyka aretologiczna (np. etyka Arystotelesa, współczesna etyka cnót),
 - b) etyka deontologiczna (np. etyka prawa naturalnego, etyka Immanuela Kanta), c) etyka konsekwencjalistyczna (np. etyka utilitaryzmu).

II. Analiza ludzkiego działania w aspekcie moralnym. Uczeń:

- 10) identyfikuje główne elementy struktury ludzkiego działania: podmiot (sprawca), adresat, przedmiot (wewnętrzna treść), motyw, intencja, skutki, okoliczności;
- 11) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia; posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych;
- 12) zna i wyjaśnia pojęcia sprawstwa i zaniechania, opisuje i wyjaśnia zjawisko trafu moralnego;
- 13) zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów;
- 14) zna, objaśnia i stosuje główne kategorie deontyczne: działania nakazane, zakazane, dozwolone, chwalebne (supererogacyjne);
- 15) zna, objaśnia i stosuje główne kategorie aretyczne: cnota, wada, charakter, wzór osobowy;
- 16) charakteryzuje roztropność jako zdolność usprawniającą podmiot do podejmowania trafnych decyzji; rozwija cnotę roztropności;

- 17) zna i wyjaśnia klasyczną koncepcję sumienia, kształtuje sumienie;
- 18) wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych.

II. Wybrane zagadnienia etyki szczegółowej (praktycznej, stosowanej, zawodowej).

1. Etyka życia osobistego (indywidualnego). Uczeń:
 - 1) identyfikuje i analizuje problem sensu życia w kontekście klasycznego pytania etycznego „jak należy żyć?”;
 - 2) identyfikuje i analizuje problem szczęścia, rozważa relację szczęścia do moralności;
 - 3) identyfikuje i analizuje moralne aspekty przyjaźni, charakteryzuje przyjaźń jako relację międzyosobową, ocenia wartość przyjaźni;
 - 4) identyfikuje i analizuje moralne aspekty miłości, charakteryzuje miłość jako relację międzyosobową, rozważa relację miłości do moralności;
 - 5) podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie; wyjaśnia, dlaczego należy odnosić się z szacunkiem do własnego ciała;
 - 6) analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań (m.in. na przykładzie skutków ich stosowania przez uczestników ruchu drogowego);
 - 7) identyfikuje i analizuje moralne aspekty życia rodzinnego, zna i porównuje różne historyczne i kulturowe modele rodziny, wyjaśnia znaczenie relacji rodzinnych w kontekście rozwoju moralnego człowieka, ocenia wartość rodziny;
 - 8) wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka;
 - 9) wyjaśnia, na czym polega autonomia człowieka, podaje przykłady postaw autonomicznych i nieautonomicznych;
 - 10) analizuje fenomen śmierci, rozpoznaje biologiczne, psychiczne, społeczno-kulturowe aspekty śmierci i umierania.

KLASY I-III

Ucznia ocenia się przede wszystkim na podstawie aktywności na zajęciach, zaangażowania w poszukiwanie materiałów, argumentów, odnajdywaniu przykładów, umiejętności dyskusowania. Istotna jest także wiedza dotycząca zagadnień problemów etycznych oraz stanowisk i argumentów filozoficznych, stosowanych w dyskusjach etycznych. Ocenie podlega zakres wiedzy, jak również nabywanie określonej umiejętności. Uczeń nie może być oceniany ze względu na rodzaj zajmowanej postawy, zwłaszcza za przekonania i poglądy moralne.

Przy wystawianiu oceny uwzględniane będą:

- Zapamiętanie określonych informacji i wiadomości, objętych podstawowymi tematami i zagadnieniami programu etyki.

- Wiedza o uniwersalnych zasadach postępowania i kluczowych wartościach (postawach), które uczeń na tym etapie edukacyjnym już wstępnie rozumie i praktykuje.
- Dostrzeganie i wskazywanie zależności między postępowaniem własnym (i innych osób) a uniwersalnymi zasadami i wartościami.
- Odróżnianie działań dobrych od złych: znajomość i aprobatą dobrych zachowań, dostrzeganie i brak aprobaty zachowań złych.
- Umiejętność charakteryzowania postaw moralnych (pozytywnych i negatywnych) bohaterów opowiadań, bajek, historyjek, filmów.
- Dostrzeganie szczególnej wartości każdego człowieka, wyrażanie tej wiedzy w stosownym działaniu. Szanowanie godności każdej osoby ludzkiej, w tym swojej, wyrażane komunikatem werbalnym i niewerbalnym.
- Znajomość głównych zasad postępowania obowiązujących w środowisku szkolnym i pozaszkolnym; starania poczynione w kierunku przestrzegania tych zasad.
- Wyrażanie szacunku wobec osób, wspólnot osób oraz ich symboli w sytuacjach codziennych i uroczystych, przejawianie właściwego zachowania.
- Rozumienie ważnych terminów i pojęć etycznych; umiejętność ich zastosowania do rozwiązywania lub rozważania problemów; umiejętność zilustrowania problemów moralnych i sposobów ich rozumienia określonymi przykładami.

Ocenie podlega:

- aktywne uczestniczenie w zajęciach,
- umiejętność współpracy,
- gotowość do wysłuchania racji i poglądów innych osób,
- przestrzeganie zasad,
- wypowiedzi ustne,
- wypowiedzi pisemne (próby tworzenia własnych tekstów)

Celujący:

- aktywny udział we wszystkich lekcjach,
- przestrzeganie zasad: właściwy stosunek do innych uczestników zajęć,
- chętnie podejmowanie współpracy z innymi uczniami,
- gotowość do wysłuchania racji i poglądów innych osób,
- znajomość terminów i pojęć etycznych,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki/filozofii,
- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- podejmowanie zadań dodatkowych,
- aktywność, ciekawość, własne zainteresowania i poszukiwania; samodzielne inicjowanie pewnych działań, jak na przykład zaproponowanie i opracowanie tematu związanego z omawianym zagadnieniem

Bardzo dobry:

- przestrzeganie zasad: właściwy stosunek do innych uczestników zajęć,
- chętnie podejmowanie współpracy z innymi uczniami,
- gotowość do wysłuchania racji i poglądów innych osób,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki/filozofii,

- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- czynny udział w zajęciach/dyskusjach,

Dobry:

- przestrzeganie zasad: właściwy stosunek do innych uczestników zajęć,
- rozumienie elementarnych pojęć z zakresu etyki/filozofii,
- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- częsty udział w dyskusjach,

Dostateczny:

- rozumienie omawianych zagadnień,
- sporadyczny udział w dyskusjach,

Dopuszczający:

- minimalne uczestnictwo w zajęciach.

KLASY IV-VIII

Przy wystawianiu oceny uwzględniane będą:

- Zapamiętanie określonych informacji i wiadomości , objętych podstawowymi tematami i zagadnieniami programu etyki.
- Wiedza o określonych filozofach lub postaciach z zakresu etyki i znajomość ich poglądów, uwzględnionych w programie.
- Rozumienie ważnych terminów i pojęć etycznych; umiejętność ich zastosowania do rozwiązywania lub rozważania problemów; umiejętność zilustrowania problemów moralnych i sposobów ich rozumienia określonymi przykładami.
- Samodzielność, oryginalność i spójność myślenia.
- Stosunek do innych uczestników zajęć.

Ocenie podlega:

- aktywne uczestniczenie w zajęciach,
- gotowość do wysłuchania racji i poglądów innych osób,
- przestrzeganie zasad,
- wypowiedzi ustne,
- wypowiedzi pisemne,
- przygotowanie argumentów do dyskusji,
- prezentacje,
- prace dodatkowe.

Celujący:

- aktywny udział we wszystkich lekcjach,
- znajomość terminów i pojęć etycznych,
- rozumienie istoty problemów etycznych,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki/filozofii,

- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- podejmowanie zadań dodatkowych,
- samodzielne przygotowanie prezentacji/projektu,
- wysoka kultura dyskusji

Bardzo dobry:

- dobra orientacja w zagadnieniach etycznych objętych programem,
- umiejętne stosowanie argumentacji etycznej w dyskusji,
- rozumienie istoty i zakresu problematyki moralnej,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki/filozofii,
- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- czynny udział w zajęciach/dyskusjach,

Dobry:

- rozumienie elementarnych pojęć z zakresu etyki/filozofii,
- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- częsty udział w dyskusjach,

Dostateczny:

- rozumienie omawianych zagadnień,
- sporadyczny udział w dyskusjach,

Dopuszczający:

- minimalne uczestnictwo w zajęciach.

Warunki i sposób realizacji

Podstawa programowa w zakresie przedmiotu etyka opiera się na określonych założeniach dotyczących warunków oraz sposobu jej realizacji.

Zakłada się, że uczestnicy zajęć z etyki będą zmagali się z typowymi zadaniami rozwojowymi okresu dorastania, takimi jak: psychiczne usamodzielnianie się wobec rodziców i innych dorosłych. Mając na uwadze podmiotowe warunki realizacji podstawy programowej w zakresie przedmiotu etyka, można uznać, iż lekcje etyki mają pomóc uczniowi w jego samoidentyfikacji jako podmiotu moralnego i stymulować jego rozwój moralny na poziomie kognitywno-afektywnym i behawioralnym.

Podstawa programowa w zakresie przedmiotu etyka obejmuje wybrane zagadnienia szczegółowe z zakresu szeroko rozumianej etyki praktycznej. Koncentruje się ona na zarysowaniu spektrum problematyki moralnej podejmowanej w różnych typach refleksji etycznej, bardziej rozbudowana lista zagadnień szczegółowych dotyczy problematyki społeczno-politycznej, ze względu na potrzebę rozwijania kompetencji społecznych i obywatelskich jako tzw. kompetencji kluczowych oraz z zakresu etyki życia osobistego, ze względu na opisane już warunki podmiotowe podstawy programowej w zakresie przedmiotu etyka.

Ważne jest ponadto, aby w ramach edukacji etycznej uczniowie wykorzystywali nowoczesne technologie informatyczno-komunikacyjne, respektując prawo autorskie i zasady bezpieczeństwa w sieci. W szczególności stałym komponentem metodycznym edukacji etycznej powinna być racjonalna, respektująca wymogi logiki i etyki dyskusja. Stałą praktyką dydaktyczną powinno być również odwoływanie się do różnorodnych codziennych doświadczeń uczestników zajęć oraz do różnych tekstów kultury.